

Толчєєва Т.С.
Київський національний
лінгвістичний університет

АСОЦІАТИВНА СЕМАНТИКА СИГНІФІКАТИВНИХ АРТЕФАКТІВ-МІФОНІМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. Система артефактів, знань і вірувань, що забезпечують адаптацію і відтворення укладу життя людей, є предметом розгляду феномена культури в антропологічному аспекті [20, 178]. Така позиція свідчить про те, що культура тісно пов'язана з різними видами діяльності людини, у тому числі й когнітивної [там само], результатом якої стає категоризація й концептуалізація навколишнього світу. Категорії і концепти завдяки вербалізації зберігаються в свідомості людини й вилучаються з неї в разі потреби; відбувається їхнє функціонування, обмін і часткова або повна трансформація внаслідок цієї когнітивної діяльності. Ці питання сьогодні розглядаються сучасною лінгвоконцептологією, яка характеризується формуванням та становленням двох її напрямів – *концептологічної топології* (дослідження структури і специфічних властивостей концептів як ментальних сутностей при функціонуванні їх в основних сферах суспільної свідомості (насамперед у науковій, побутовій/мовній і міфологічній) і *концептологічної аспектації* (опис їхніх антропоморфних характеристик) [5, 79].

Науковий, побутовий і міфологічний рівні існування людини в суспільстві сприяють категоризації навколишньої дійсності на цих рівнях і, відповідно, розмежуванню наукової, наївної і міфологічної картин світу. Науковий, наївний та міфологічний способи концептуалізації навколишнього світу розрізняються способом вербальної репрезентації концептів.

Наукові знання переважають при укладанні тлумачних словникових дефініцій, адже цей тип знань характеризується особливою увагою як до інтегральних, так і до диференціальних ознак.

Наївна картина світу як факт повсякденної свідомості відтворюється фрагментарно в лексичних одиницях мови. Утім, сама мова безпосередньо цей світ не відбиває, а є лише способом представлення (концептуалізації) цього світу національною мовною особистістю [4, 434; 19]. Це твердження свідчить про те, що на рівні повсякденної свідомості категоризація здійснюється інакше: швидкість розумових процесів є набагато вищою, тому докладний аналіз ознак застосовуваних категорій не видається можливим і замінюється на виявлення центральних ознак прототипів, які часто не входять до інтенціонального ядра концепту. Наступною суттєвою відмінністю процесів концептуалізації на рівні повсякденної свідомості є те, що людина, навіть з достатнім рівнем наукових знань, необхідних для визначення тих чи інших слів, часто їх ігнорує.

Міфологічна картина світу є національно маркованою, властивою конкретному етносу, конкретній добі тощо. Так, розрізняють британську міфологію, слов'янську міфологію, міфологію античності і т.ін. Доба, наприклад, постмодернізму всі частіше оперує таким поняттям, як неоміфологія.

Отож, наукова категоризація керується об'єктивними ознаками, категоризація ж на повсякденному рівні відбувається через визначення найяскравіших ознак, близьких повсякденній свідомості, а міфологічна категоризація пов'язана з аспектами власне міфу, що вербалізується за допомогою міфологем і міфонімів, закріплених у свідомості

конкретного етносу і використовуваних у певних комунікативних ситуаціях. У зв'язку з тим, що ці три рівні категоризації розрізняються способом вербальної репрезентації концептів, то вважаємо за необхідне уточнити ступінь взаємозумовленості слова й концепту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слово – це основна мовна одиниця, яка вербалізує концепт, у свою чергу концепт – це єдиний контекст для експлікації значення слова. Когнітивну сферу сприйняття концепту Р. Ленекер називає домінуючою, всередині якої дослідник розрізняє основні й маргінальні сфери, що співвідносяться з першим і наступним лексичним значеннями слова в словниковій статті [27]. Таким чином, багатозначність, властива багатьом словам певної мови, з когнітивної точки зору може розглядатися як взаємодія основних і периферійних когнітивних сфер. Ця взаємодія зумовлена імплікаціональними й класифікаційними зв'язками, які М. В. Нікітін виділяє як основні [16].

Імплікаціональні зв'язки аналогічні зв'язкам сутностей навколишнього світу, до яких належать причиново-наслідкові, просторово-часові, партитивні відношення між ядром концепту та його маргінальною сферою, засновані найчастіше на **асоціативних зв'язках**.

Вивчення семантичних асоціацій останнім часом є надзвичайно актуальним [25]. Асоціативна семантика досліджує не тільки питання мовного значення, а й різні його аспекти, пов'язані з суміжними сферами наукового знання про світ, наприклад, з аксіологією [3; 9]. У всіх працях з цієї проблеми обстоюється думка про те, що основою будь-якого виду мовного спілкування є мовний акт, побудований на семантичних зв'язках. Проте, всупереч поширеній думці, основною одиницею мовного спілкування є не символ, не слово, і не конкретний приклад символу або слова, а творення цього конкретного приклада в мовному акті, заснованому на асоціативних зв'язках слів [21].

Мета статті – визначити шляхи формування асоціативних значень у сигніфікативних артефактів-міфонімів англійської мови.

Завдання статті:

- визначити структуру асоціативних полів лексичної системи;
- уточнити лінгвістичний зміст поняття сигніфікативних артефактів-міфонімів;
- проаналізувати асоціативну співвіднесеність сигніфікативних артефактів-міфонімів з логіко-семіотичною ситуацією, на позначення якої вони вживаються.

Наукові результати. Психосемантичний підхід [18] до вивчення лексики як системи передбачає вивчення **асоціативних полів** [25], що становлять категоріальні класи концептів, поєднані інформантом за асоціаціями зі словом-стимулом.

Термін *асоціативне поле* Ш. Баллі розглядав як такий, що поєднує різний обсяг асоціативних груп у різних інформантів: "...Сутність цілком мотивованого знака полягає в тому, що він спирається на одну *обов'язкову внутрішню асоціацію*, а сутність цілком довільного знака – що він думкою пов'язується з рештою знаків за допомогою *факультативних зовнішніх асоціацій*" [1, 45]. Крім того, Ш. Баллі розрізняв ближні й віддалені асоціації. Але не всі сучасні дослідники [5, 83] погоджуються з такою диференціацією асоціацій, говорячи загалом про асоціативний семантичний простір.

Наявність у слова-стимулу тих чи інших асоціатів пояснюється його структурними зв'язками з асоціантами. Усі стереотипні (соціально значимі) вербальні асоціації виникають і закріплюються в мовній свідомості людей значною мірою під впливом текстів як природний результат постійного існування людини не тільки в світі речей (насамперед – біосфері), а й у світі слів (лінгвосфері).

У лінгвістиці інтерес до асоціативних полів [18; 25] і зокрема до асоціації слова-стимулу зумовлений природою мовного значення: слово як знак пов'язане з усім позначуваним насамперед за асоціаціями. І цей зв'язок на сучасному етапі розвитку мови найчастіше не є мотивованим. Тут доречно згадати думки Ф. де Соссюра з цього приводу, який виділяє два типи мовних відношень: синтагматичні (засновані на принципі лінійності, що є коректним при описі семантичних полів) [22]. Мовні елементи в синтагматиці вибудовуються один за одним у мовленні. Водночас лінійний характер позначувального передбачає асоціативні зв'язки (кількість елементів яких і їхню послідовність появи в пам'яті не можна спрогнозувати). Поза мовленнєвим процесом слова, що мають між собою щось спільне, асоціюються в пам'яті так, що з них утворюються групи, всередині яких встановлюються досить різноманітні відношення (там само).

Коли йдеться про асоціативні поля, то мається на увазі відображення в свідомості людини (як реакції на ключові слова) складної системи зв'язків, що є центром цілої семантичної мережі, яка актуалізує семантичні поля й характеризує один із аспектів психологічної структури слова [25].

Унаслідок постійного інформаційного впливу люди починають переосмислювати деякі значення слів, відбувається трансформація значень, що характеризується значною комунікативною активністю, яка залежить від асоціативного сприйняття цих лексем носіями мови. Такі асоціації змінюють когнітивно-інформаційну значимість лексем і вважаються образними.

Образні асоціації є невід'ємними елементами мислення на всіх рівнях розумової діяльності й у різних сферах інтересів людини. “Механізми перетворення чуттєвих і мисленнєвих категорій у мовні структури, роль і значення образів-символів у процесі отримання, передачі й переробки інформації, виявлення законів варіювання й сполучуваності лексичного матеріалу залежно від характеру інформації і від умов спілкування становлять основу категоризації” [28, 19], в результаті якої визначаються картини світу, насамперед наївна й міфологічна.

Наївна картина світу включає лексеми, значення яких складають зміст національної мовної свідомості і представляються через концепти [12]. Сукупність цих концептів утворює *концептосферу мови* [див.: 13], в якій концентрується культура нації. Визначальним фактором у наївній картині світу є спосіб концептуалізації в лексичній семантиці, а основним дослідницьким засобом – концептуальна модель, за допомогою якої виділяються базові компоненти семантики концепту й виявляються стійкі зв'язки між ними. До таких концептів потрапляє будь-яка лексична одиниця, в значенні якої концентрується спосіб (форма) семантичного представлення.

Національно-мовну картину світу становлять концепти – семантичні утворення, що характеризуються лінгвокультурною специфікою [див.: 2, 8, 11]. Сукупність таких концептів не утворює концептосферу як цілісний і структурований семантичний простір, але займає в ній одну з частин – *концептуальну область* [23]. Ці семантичні утворення є ключовими для розуміння національного менталітету як специфічного ставлення до світу його носіїв [11]. Сюди належать метафізичні концепти, ментальні сутності високого ступеня абстрактності, які стосуються “невидимого світу” духовних цінностей, зміст яких може бути розкритий лише через символ – знак, що передбачає використання свого образного предметного змісту для вираження змісту абстрактного. У таких концептуалізованих областях [див.: 23, 603-612; 15, 80-85] встановлюються семантичні асоціації між метафізичними й міфологічними смислами та явищами навколишнього світу, відбитими в слові, де перетинаються духовна, сакральна, міфічна й матеріальна культури.

Предметом уваги в даній розвідці є семантичні утворення з міфологічної концептуальної області, які позначають поняття, актуалізовані в свідомості носіїв мови через сутності, що не мають своїх денотатів у реальному світі. До таких образно-асоціативних одиниць англійської мови належать міфоніми на зразок *elves, hobbits, skriker, poltersprites, shag-foal, green ladies, oakmen, hobbyans, giant, goblin, gnome, troll, werewolf* тощо. Визначаючи ці **міфоніми як сигніфікативні артефакти** уявлюваного, нереального світу, що існують у свідомості людини, слід зауважити, що, попри свою віртуальність, цей світ внаслідок емпіричного досвіду індивіда є цілком зрозумілим, знайомим, а тому й відносно реальним. Уявлюваний світ – це “зліпок з інформаційної матриці національно-мовної картини світу, пристосований до вигаданих географічних, історичних, ритуальних, демонологічних, соціокультурних та ін. параметрів нереального світу“ [11, 79].

Кожен із міфонімів у свідомості носіїв мови характеризується стійкою асоціативною співвіднесеністю з тією ознаковою ситуацією (явищем, образом, об’єктом, суб’єктом), на позначення якої цей сигніфікат уживається.

Ознакова ситуація є логічною базою для утворення метафоричних мовних структур, що мають велике значення для членів мовного колективу і є зручними для їхнього використання.

Так, наприклад сигніфікативний артефакт-міфонім *werewolf*, що сягає староанглійського *were* – людина і *wolf* – вовк, можна представити як **концептуальний фрейм-сценарій** [10, 12 – 25] з його якісними, функціонально-рольовими та локативно-темпоральними характеристиками, що формують у свідомості людини образ міфонома WEREWOLF, який становить певну мисленеву категорію.

Якісний слот сигніфікативно визначається в такий спосіб:

WEREWOLF є ТАКИЙ (якість): злий дух, має вигляд страшного чудовиська, вовка.

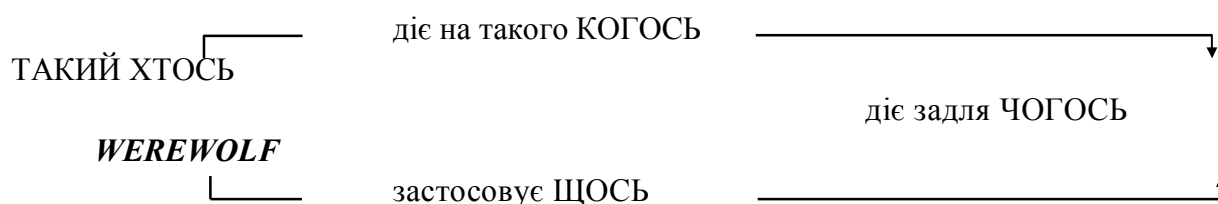
Функціонально-рольовий слот сигніфікативно визначається в такий спосіб:

WEREWOLF є ХТОСЬ (роль): людина, що перебуває під владою злого духу, який змушує її перетворюватися на вовка, втрачаючи людську зовнішність.

Локативно-темпоральний слот сигніфікативно визначається в такий спосіб:

WEREWOLF існує ТУТ/ЗАРАЗ (місце/час): у лісі, в давнину.

Акціональний фрейм-сценарій схематично можна представити так:

WEREWOLF діє на такого КОГОСЬ: *на людей*.

WEREWOLF викликає ЩОСЬ: *страх* за допомогою ЧОГОСЬ (інструмент): *незвичної зовнішності*.

WEREWOLF діє задля ЧОГОСЬ (ціль): *перетворившись на вовка, заподіяти зло*.

Асоціативний фрейм-сценарій міфонома WEREWOLF має різне специфічне заповнення, перш за все в разі метафоризації, яке можна представити як **компаративний слот**:

Людина (референт) подібна на ТАКОГО КОГОСЬ (WEREWOLF) (корелят).

При цьому слід зазначити, що сигніфікативні артефакти-міфоніми як образні сутності при метафоризації характеризуються суб'єктивністю їхнього сприйняття, внаслідок якого виникає відтінок у новому значенні того допоміжного образу, що асоціюється зі словниковим значенням переосмислюваного сигніфікату. Зокрема, The World Book Dictionary дає таке визначення лексеми *werewolf* n. pl wolves – a person in folklore who has been changed into a wolf or who can change himself at times into a wolf, while retaining human intelligence.

Метафоричний образ, “подібний до werewolf” у художній літературі відрізняється від прийнятих у фольклорі й міфології, хоча саме міф і фольклор є джерелами таких образів. Таким асоціативно іншим від міфологічного образу є “werewolf” у космогонії Дж. К. Роулінг. Зокрема, професор Люпін має образ позитивного перевертня. Люпін – “werewolf”, утім він намагається боротися зі своєю незвичністю, оскільки розуміє загрозу, яку становить для інших людей.

Найважливіша властивість механізмів метафори, на думку В. М. Телії, зіставляти, а потім і синтезувати сутності, що співвідносяться з різними логічними порядками, зумовлює її продуктивність як засобу утворення нових найменувань у сфері позначення об'єктів невидимого світу [24, 29] або так званих сигніфікативних артефактів. І в цьому важливу роль відіграє найхарактерніший для метафори параметр – її антропометричність [14]. Остання виявляється в тому, що сам вибір тієї або іншої підстави для метафори пов'язаний зі здатністю людини порівнювати все нове для неї (у тому числі і реально непорівнюване) за своїм образом і своєю подібністю [26]. Таке порівняння начебто зрівнює конкретне й абстрактне, доступне безпосередньому відчуттю й таке, що існує лише в свідомості людини, дійсно наявне й вигадане, аморфна уява про щось і уява, що вже стала стереотипом як еталон або символ. Ці “фантастичні” уподібнення людини й міфічних істот сягають ще міфічного світобачення й пояснення.

Увага до логіко-семіотичної сторони метафори є не випадковою [17], адже саме лінгвологічний синтез – це той етно-, соціо-, психолінгвістичний комплекс, який всупереч логіці дозволяє поєднувати в метафорі й синтезувати конкретне й абстрактне, гіпотетичність і реальність, репродуктивно-асоціативне і креативне мислення.

Пропонуємо розглядати метафору, слідом за В. М. Телією, як модель смислоперетворення на лінгвологічній основі з додаванням до цієї моделі тих компонентів, що доповнюють її відомостями про гіпотетичність метафори й антропометричність самої інтеракції, в ході якої формується нове значення.

Щодо номінацій, які вживаються на позначення нереальної дійсності, в свідомості носіїв мови поряд із сигніфікатом, що відображає зовнішню структуру і сутнісні характеристики, наявний образ, який акумулює на понятійному рівні суб'єктивні ознаки і функціонально-прагматичні особливості. Останні не входять до сигніфікативного поняття, а виражають суб'єктивну модальність під час їх сприйняття. Наприклад, описуючи сигніфікативний артефакт-міфонім англ. *gnome* слід враховувати такі асоціативно-емпіричні класифікаційні параметри: *фізичні* (карлик, маленький дідок, ростом з дитину або з палець, з довгою бородою, часом (залежно від уяви або художнього міфологічного портрету) з цапиними ногами або гусячими лапами), *географічні* (живе в горах, під землею, в лісі), тимчасом як до конотативних класифікаційних ознак цього міфоніма належать такі значення: “уособлення стихійних сил землі”, “хоронитель підземних скарбів”, “благодійник для людини” тощо.

Як видно, на рівні свідомості міфічний образ англ. *gnome* має різне понятійне наповнення: сигніфікативне і конотативне. Понятійний зміст цього сигніфіката та й інших

міфонімів зорієнтовано на емпіричні знання людини, її пізнавальну діяльність, пов'язану з відображенням зв'язків зовнішнього світу. На рівні ж конотату [27], що образно дублює асоціативно-емпіричні класифікаційні параметри, реалізується внутрішня активність суб'єкта свідомості: формуються рефлексорно-психологічні основи суб'єктивної моделі сприйняття дійсності. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне дещо глибше пояснити наше розуміння конотату.

Конотат – це закріплена в образі кваліфікаційна ознака або сукупність ознак, призначених для порівняльної суб'єктивно-оцінної, емоційної або стилістичної характеристики явища через інше явище на основі сформованих у мові асоціативно-образних семантичних зв'язків. Конотат належить до категорій понятійного рівня, але його співвіднесеність з абстрактно модельованим образом значно полегшує його існування в свідомості носіїв конкретної мови.

Завдяки сформованим асоціативним зв'язкам більшість номінацій, поряд із відображеним у сигніфікаті понятійним змістом, мають стійке значення, яке часто не пов'язане з суттєвими характеристиками відображуваного ним явища, а має суб'єктивно-оцінну орієнтацію, яка передає ознакові значення. Конотати, як правило, утворюють понятійну базу для подальших метафоричних перенесень.

Поняття конотату не вичерпує і не заміняє собою конотацію. Конотат є поняттєво-образним аналогом певного смислу, що співвідноситься з лексичним значенням слова, перетворювачем абстрактних сутностей у доступні для носіїв мови образні структури, тимчасом як конотативні семи входять до складу лексичного значення як оцінні ознаки певного явища, сутності – позитивні або негативні.

Наявність конотативних образів передбачає логічну базу для існування кваліфікаційних ознак у людській свідомості, адже встановлює відповідність між значеннями цих ознак та їх універсальними носіями з нереального (фіктивного) світу, що складають основу ментального сприйняття дійсності.

Саме модус фіктивності приводить у динамічний стан знання про світ, зокрема образно-асоціативне уявлення, викликане цим знанням, і вже готове значення, які взаємодіють у процесі метафоризації. Цей модус дає можливість уподібнення логічно не порівнянних і онтологічно несхожих сутностей: без припущення, що *X* є начебто *Y*, неможлива жодна метафора. З цього припущення починається той рух думки, який шукає подібність, вибудовуючи її з часом в аналогію, а потім уже синтезує нове поняття, яке на основі метафори набуває форму мовного значення [26]. Модус фіктивності – це розгадка метафори, розуміння того, в якому модусі пропонується сприймати її “буквальне” значення.

Модус фіктивності забезпечує перехід із реального на гіпотетичне відображення дійсності, а тому він є основною умовою всіх метафоричних процесів. Без цього неможливо було б уявити процеси метафоричної номінації в сфері позначення невидимого світу. Як зазначає С. Г. Воркачев, “людина завжди прагне інтерпретувати абстрактне в термінах чуттєвого досвіду, співвідносячи трансцендентне зі своїм життєвим досвідом за допомогою аналогії, застосовуючи “принцип фіктивності” [6, 32–33]. Саме це забезпечує надзвичайну продуктивність метафори серед решти способів отримання нового знання про світ у будь-якій сфері – науковій, побутовій, міфологічній.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Сигніфікативні артефакти-міфоніми визначаються в даній розвідці як такі семантичні утворення з міфологічної концептуальної області, які позначають поняття, актуалізовані в свідомості носіїв мови через сутності, що не мають своїх денотатів у реальному світі. Їх можна розглядати як *концептуальні фрейми-сценарії* з якісними, функціонально-рольовими та локативно-

темпоральними характеристиками, що формують у свідомості людини образ сигніфікативного артефакта-міфонома, який становить певну мисленнєву категорію; *акціональні фрейми-сценарії*, за якими описуються дієві характеристики сигніфікативних артефактів-міфонімів; *асоціативні фрейми-сценарії* з різним специфічним заповненням в разі метафоризації, коли сигніфікативні артефакти-міфоніми характеризуються суб'єктивністю їхнього сприйняття, внаслідок якого виникає відтінок у новому значенні того допоміжного образу, що асоціюється зі словниковим значенням переосмислюваного сигніфікату.

На рівні свідомості міфічний образ має різне сигніфікативне і конотативне понятійне наповнення. Сигніфікативний зміст артефактів-міфонімів заснований на емпіричних знаннях людини, її пізнавальній діяльності, пов'язаній з відображенням зв'язків зовнішнього світу. Конотативний зміст, що образно дублює асоціативно-емпіричні класифікаційні параметри сигніфікативного змісту артефактів-міфонімів, зумовлюється внутрішньою активністю суб'єкта свідомості, в результаті якої формуються рефлекторно-психологічні основи суб'єктивної моделі сприйняття дійсності.

Використана література:

1. Балли Ш. Французская стилистика. – М.: Иностранная литература, 1961. – 394 с.
2. Белова А.Д. Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 29. – С. 17-23.
3. Бородулина Н.Ю., Коломийцева Е.М. Аксиологичность метафоры (на примере французских экономических текстов) // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – С. 46 – 48.
4. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. – М.: Языки русской культуры, 1999. – I–IX. – 780 с.
5. Воркачев С.Г. Методологические основы лингвоконцептологии // Теоретическая и прикладная лингвистика. – Вып. 3: Аспекты метакоммуникативной деятельности. – Воронеж, 2002. – С. 79 – 95.
6. Воркачев С.Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа. – Краснодар, 2002. – С. 8 – 33.
7. Глазунова О. И. Логика метафорических преобразований. – СПб: Изд-во СПбГУ, 2000. – 345с.
8. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
9. Гудавичус А. Аксиологический аспект метафоры // Материалы докладов международной научной конференции “Форма, значение и функции единиц языка и речи”. – Минск: Изд-во МГЛУ. – 2002. – С. 23 – 25.
10. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаськ. ун-ту. Серія “Філологічні науки”. – Вип. 11. – Черкаси: Сіач, 1999. – С. 12 – 25.
11. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. – М.: ЧеРо, 2003. – 349 с.
12. Лассан Э. Еще раз о значении, концепте и концептосфере // Русское слово в мировой культуре / Пленарные заседания: сборник докладов: В 2-х т. – СПб.: Изд-во Политехника, 2003. – Т. 1. – С. 265 – 274 с.
13. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. Под ред. В. П. Нерознака. – М.: Языки русской культуры, 1997. – С. 280 – 287.
14. Лобур Н.В. Антропометрична метафора у мовній картині світу: типологічна модель (на матеріалі української і чеської мов): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Львів, 1997. – 167 с.
15. Нерознак В.П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма // Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков. Омск, 1998. – С. 80–85.
16. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. – СПб: Научный центр проблем диалога, 1996. – 760 с.
17. Никоненко С.В. Аналитическая трактовка метафоры // Рабочие тетради по компаративистике. Гуманитарные науки, философия и компаративистика, СПб, 2003. – С.108 – 112.
18. Попова Т.О. Психосемантика універсальних етичних концептів в етномовній картині світу: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.15 / Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
19. Почетцов О.Г. Языковая ментальность: способ представления мира // Вопр. языкозн. – 1990. – № 6. – С. 110 – 122.

20. Резник Ю.М. Культура как предмет изучения // Личность, культура, общество. – М., 2001. – Т. 3. – Вып. 7 и 8.
21. Серль Дж. Метафора // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 307-342.
22. Сосюр Ф. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324 с.
23. Степанов Ю.С. Семиотика концептов // Антология “Семиотика”. – М.: Наука, 2001. – С. 603 – 612.
24. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция // Метафора в языке и тексте. – М.: Наука, 1988. – С. 26 – 52.
25. Терехова Д.І. “Асоціативний гештальт” як інструмент структурування асоціативного поля // Проблеми зіставної семантики. Зб. наук. статей. Вип. 7. / Відп. ред. Кочерган М.П. – К.: Вид. Центр КНЛУ. – 2005. – С. 31– 35.
26. Толчєєва Т.С. Функціонально-семантичні особливості складних утворень з елементами -Looking, -Like (на матеріалі сучасної англійської й американської художньої прози): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / К., 2003. – 19 с.
27. Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar.– Stanford: Stanford Univ. Press 1987. – Vol. 1.– Theoretical prerequisites.– 516 p.
28. Rosch E. Principles of Categorization // Cognition and Categorization. – N.J., 1978. – P. 17-48.

Шевелюк В.А.
Національний педагогічний
університет імені М.П.Драгоманова

КОНТРАСТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВТОРИННОЇ СЕМАНТИКИ СОМАТИЗМІВ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ЗНАКАХ ІСПАНСЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок з науковими завданнями. Проблема вторинних значень соматизмів у складі фразеологічних одиниць сягає концепції фразеологічного значення як комбінаторного щодо семантики компонентів, якими є слова, що підлягають різним семантичним трансформаціям у процесі фразеологізації [5, 357].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток семантики фразеологічних знаків може відбуватися різними шляхами, які продемонстровано в працях В. Телії, Ю. Апресяна, В. Маслової, В. Корнілова, К. Іванової та ін. На базі вільного словосполучення внаслідок його переносного вживання виникає так зване первинно-образне значення фразеологічної одиниці. Наступне значення породжується вже на основі повторного переосмислення значення фразеологічної одиниці і має назву **вторинно-образного значення**.

Вторинність фразеологічної номінації зумовлена здатністю семантичного змісту компонентів для виконання нового номінативного завдання. Ця вторинність опосередкована й мотивована, адже сигніфікат фразеологічних одиниць характеризується спрямованістю на компонент позначуваної дійсності тільки за спільної реалізації певного ряду одиниць. Цілісне узагальнено-переносне значення фразеологізмів мотивується на основі логіко-семіотичної ситуації, що потребує йменування як з широкими асоціаціями, так і з конкретним вторинно-образним значенням.

Мета статті – виявити й описати контрастивні особливості вторинної семантики соматизмів у фразеологічних знаках іспанської, української та російської мов.

Завдання:

- уточнити лінгвістичну сутність вторинної фразеологічної номінації;